

**Негласні слідчі (розшукові)
дії: теорія і практика. Видання
друге**

У запропонованому виданні досліджено основні засади правового регулювання організації та проведення негласних (слідчих) розшукових дій, тактичні прийоми, що використовуються учасниками кримінального провадження під час їх проведення, наведено зразки процесуальних документів та надано рекомендації щодо їх складання з урахуванням особливостей, притаманних кожній НС(Р)Д.

Рекомендації щодо організації проведення та фіксації ходу і результатів НС(Р)Д надано на підставі правових позицій Верховного Суду, ЄСПЛ, рекомендацій правоохоронних органів та практичного досвіду з урахуванням змін, внесених до кримінального процесуального законодавства у зв'язку з введенням воєнного стану.

Книгу доповнено актуальною судовою практикою з правовими позиціями Верховного Суду у справах, розглянутих в 2023 році, зокрема у сфері використання результатів НС(Р)Д, одержаних в інших кримінальних провадженнях, щодо проблемних питань проведення і фіксації контролю за вчиненням злочину. Окремо звернуто увагу на розмежування технічних та спеціальних технічних засобів, вимоги щодо відображення відомостей про такі засоби в процесуальних документах.

У сфері забезпечення балансу інтересів кримінального судочинства та забезпечення гарантій прав і свобод людини, розглянуто питання втручання в приватне життя при використанні пошукових систем, застосуванні штучного інтелекту, визначено проблемні питання та напрямки вдосконалення законодавства у цій сфері.

Посібник призначений для працівників правоохоронних органів, адвокатів, суддів, науковців, здобувачів вищої освіти та широкого кола осіб.

Науково-дослідний інститут публічного права

Бабіков Олександр Петрович

НЕГЛАСНІ СЛІДЧІ (РОЗШУКОВІ) ДІЇ: теорія і практика

Друге видання

 **НОРМА
ПРАВА**

Київ – 2024

УДК 343.102.06(477)(07)
Б12

Рекомендовано до друку вченою радою
Науково-дослідного інституту
публічного права 29.12.2022 р.
(протокол № 18)

Рецензенти:

Макаров М. А. – доктор юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри кримінального процесу
Національної академії внутрішніх справ України;

Соколкін В. Л. – кандидат юридичних наук,
керівник відділу криміналістики та експертної роботи
Управління Головного слідчого управління
Державного бюро розслідувань

Бабіков О. П.

Б12 Негласні слідчі (розшукові) дії: теорія і практика / О. П. Бабіков;
Наук.-дослід. ін-т публічного права; 2-ге вид., випр. та доповн. – Київ:
Норма права, 2024. – 464 с.

ISBN 978-617-7850-92-1

У запропонованому виданні досліджено основні засади правового регулювання організації та проведення негласних (слідчих) розшукових дій, тактичні прийоми, що використовуються учасниками кримінального провадження під час їх проведення, наведено зразки процесуальних документів та надано рекомендації щодо їх складання з урахуванням особливостей, притаманних кожній НС(Р)Д.

Рекомендації щодо організації проведення та фіксації ходу і результатів НС(Р)Д надано на підставі правових позицій Верховного Суду, ЄСПЛ, рекомендацій правоохоронних органів та практичного досвіду з урахуванням змін, внесених до кримінального процесуального законодавства у зв'язку з введенням воєнного стану.

Книгу доповнено актуальною судовою практикою з правовими позиціями Верховного Суду у справах, розглянутих в 2023 році, зокрема у сфері використання результатів НС(Р)Д, одержаних в інших кримінальних провадженнях, щодо проблемних питань проведення і фіксації контролю за вчиненням злочину. Окремо звернуто увагу на розмежування технічних та спеціальних технічних засобів, вимоги щодо відображення відомостей про такі засоби в процесуальних документах. У сфері забезпечення балансу інтересів кримінального судочинства та забезпечення гарантій прав і свобод людини, розглянуто питання втручання в приватне життя при використанні пошукових систем, застосуванні штучного інтелекту, визначено проблемні питання та напрямки вдосконалення законодавства у цій сфері.

Посібник призначений для працівників правоохоронних органів, адвокатів, суддів, науковців, здобувачів вищої освіти та широкого кола осіб.

УДК 343.102.06(477)(07)

ISBN 978-617-7850-92-1

© Бабіков О. П., 2024
© Норма права, 2024

Бабіковій Олені Сергіївні –

*коханій, другу, колезі та однодумцю,
з вдячністю за підтримку,
розуміння та допомогу –
присвячується*

Умовні позначення

абз.	– абзац
ВП ВС	– Велика Палата Верховного Суду
ВРП	– Вища рада правосуддя
ВС	– Верховний Суд
ВСУ	– Верховний Суд України
ГПУ	– Генеральна прокуратура України
ДСК	– для службового користування
ЄРДР	– Єдиний реєстр досудових розслідувань
ЄДРСР	– Єдиний державний реєстр судових рішень
ЕІС	– електронна інформаційна система
КК	– Кримінальний кодекс України
КПК	– Кримінальний процесуальний кодекс України
КРД	– контррозвідувальна діяльність
МНІ	– матеріальні носії інформації
НС(Р)Д	– негласні слідчі (розшукові) дії
ОВ	– особливої важливості
ОГП	– Офіс Генерального прокурора
ОДР	– орган досудового розслідування
ОРД	– оперативно-розшукова діяльність
ОРЗ	– оперативно-розшукові заходи
ОРС	– оперативно-розшукова справа
ОТЗ	– оперативно-технічні заходи
РД	– розвідувальна діяльність
СКП	– справа контррозвідувального пошуку
п.	– пункт
п.п.	– підпункт
ст.	– стаття
Т	– таємно
ТТМ	– транспортна телекомунікаційна мережа
ЕКМ	– електронна комунікаційна мережа
ЦТ	– цілком таємно
ч.	– частина

Зміст

До читачів	11
РОЗДІЛ I. Загальні положення про негласні слідчі (розшукові) дії	13
<i>Глава 1. Особливості та підстави проведення НС(Р)Д . . . . .</i>	<i>. . . . .</i>
<i>Відмінність НС(Р)Д від оперативно-розшукових та оперативно-технічних заходів . . . . .</i>	<i>14</i>
Доцільність та загрози застосування негласних заходів одержання інформації	14
Поняття та особливості НС(Р)Д.	36
Відмінність НС(Р)Д від оперативно-технічних та оперативно-розшукових заходів	43
Підстави та повноваження осіб щодо проведення НС(Р)Д.	62
Клопотання про дозвіл на проведення НС(Р)Д.	73
Внесення клопотань про проведення НС(Р)Д щодо спеціальних суб'єктів	75
Зразки клопотань слідчого про дозвіл на проведення комплексу НС(Р)Д	82
Підсудність клопотання про дозвіл на проведення НС(Р)Д.	90
Порядок розгляду слідчим суддею клопотання про дозвіл на проведення НС(Р)Д	96
Постановлення слідчим суддею ухвали за результатами розгляду клопотання.	111
Зразок ухвали слідчого судді про надання дозволу на проведення НС(Р)Д	116
Вимоги до постанови слідчого, прокурора про проведення НС(Р)Д	121
Проведення НС(Р)Д до постановлення ухвали слідчого судді	128
Зразок постанови прокурора про проведення НС(Р)Д	133
Надання доручень на проведення НС(Р)Д.	135
Зразок доручень на проведення НС(Р)Д	137

Глава 2. Загальні вимоги до фіксації ходу і результатів НС(Р)Д.	140
Форми фіксації ходу та результатів НС(Р)Д.	140
Особливості фіксації ходу і результатів НС(Р)Д	143
Засекречування та розсекречування матеріальних носіїв інформації щодо проведення НС(Р)Д.	167
РОЗДІЛ II. НС(Р)Д, пов'язані з втручанням у приватне спілкування	175
Глава 1. Основні засади втручання в приватне спілкування	176
Витоки формування гарантій прав і основних свобод, захисту від неправомірного втручання у приватне спілкування	176
Загальні положення втручання в приватне спілкування	182
Вимоги щодо збереження інформації, одержаної внаслідок втручання у приватне спілкування	196
Глава 2. Аудіо-, відеоконтроль особи.	200
Умови та порядок проведення аудіо-, відеоконтролю особи	200
Зразок протоколу аудіо-, відеоконтролю особи	206
Глава 3. Накладення арешту на кореспонденцію	208
Поняття та особливості накладення арешту на кореспонденцію	208
Тактичні прийоми, які використовуються під час накладення арешту на кореспонденцію	213
Зразок протоколу огляду (виїмки, затримання) кореспонденції.	215
Глава 4. Зняття інформації з електронних комунікаційних мереж.	217
Поняття та правове регулювання зняття інформації з електронних комунікаційних мереж	217
Підстави та порядок проведення зняття інформації з електронних комунікаційних мереж	221
Зразок протоколу зняття інформації з електронних комунікаційних мереж.	221

Глава 5. Зняття інформації з електронних інформаційних систем	230
Умови та порядок зняття інформації з електронних інформаційних систем	230
Зразок протоколу зняття інформації з електронних інформаційних систем	247
Глава 6. Фіксація, дослідження та збереження інформації, отриманої з електронних комунікаційних мереж та електронних інформаційних систем	250
РОЗДІЛ III. Інші види НС(Р)Д (не пов'язані з втручанням у приватне спілкування)	253
Глава 1. Обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи	244
Правові підстави обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи, порядок фіксації	254
Організація проникнення до публічно недоступних місць	256
Зразок протоколу обстеження публічно недоступних місць (житла, іншого володіння особи)	260
Глава 2. Установлення місцезнаходження радіообладнання (радіоелектронного засобу)	262
Зразок протоколу установлення місцезнаходження радіообладнання (радіоелектронного засобу)	266
Глава 3. Спостереження за особою, річчю або місцем	268
Особливості спостереження за особою, річчю або місцем	268
Тактичні завдання та прийоми спостереження	271
Зразок протоколу спостереження за особою	274
Зразок протоколу спостереження за річчю	275
Глава 4. Моніторинг банківських рахунків	277
Основні засади моніторингу банківських рахунків	277
Глава 5. Аудіо-, відеоконтроль місця	279
Умови та порядок проведення аудіо-, відеоконтролю місця	279

ЗМІСТ

Зразок протоколу аудіо-, відеоконтролю місця.	282
Глава 6. Контроль за вчиненням злочину.	285
Поняття та форми контролю за вчиненням злочину.	285
Умови та підстави проведення контролю за вчиненням злочину	294
Критерії провокації вчинення злочину	299
Особливості постанови про проведення контролю за вчиненням злочину	313
Особливості протоколу контролю за вчиненням злочину	318
Контрольована поставка.	334
Зразок постанови про проведення контрольованої поставки	336
Зразок протоколу контрольованої поставки.	340
Контрольована закупка.	342
Зразок постанови про проведення контрольованої закупки	344
Зразок протоколу контрольованої закупки.	347
Оперативна закупка.	349
Зразок постанови про проведення оперативної закупки	353
Зразок протоколу оперативної закупки	355
Спеціальний слідчий експеримент	358
Зразок постанови про проведення спеціального слідчого експерименту.	361
Зразок протоколу спеціального слідчого експерименту.	363
Імітування обстановки злочину.	365
Зразок постанови про проведення імітування обстановки злочину	368
Зразок протоколу імітування обстановки злочину	370
Глава 7. Виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації	373
Правові засади виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації	373
Форми виконання спеціального завдання.	379

Подолання заходів безпеки організованих злочинних груп, злочинних організацій та заходів протидії проведенню НС(Р)Д	381
Межі спеціального завдання	384
Зразок постанови про виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації	388
Протокол виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації	391
Глава 8. Негласне отримання зразків, необхідних для порівняльного дослідження	393
Глава 9. Технічні та інші засоби, що використовуються під час проведення НС(Р)Д	397
Технічні засоби та спеціальні технічні засоби, що використовуються під час проведення НС(Р)Д.	398
Заздалегідь ідентифіковані (помічені) засоби	406
Зразок протоколу ідентифікації (помітки) засобу	409
Несправжні (імітаційні) засоби	411
Зразок протоколу виготовлення несправжнього (імітаційного) засобу	415
Глава 10. Використання конфіденційного співробітництва	417
Основні засади залучення особи до конфіденційного співробітництва	417
Форми та підстави конфіденційного співробітництва	421
Тактичні прийоми залучення та використання особи на засадах конфіденційного співробітництва	424
Зразок заяви про конфіденційне співробітництво	432
Зразок постанови про залучення особи до проведення НС(Р)Д на умовах конфіденційного співробітництва	433
Глава 11. Особливості використання результатів НС(Р)Д.	435
Заходи щодо захисту інформації, отриманої в результаті проведення НС(Р)Д.	435

ЗМІСТ

Зразок клопотання про розсекречування матеріалів НС(Р)Д.	438
Знищення інформації, що не підлягає використанню у кримінальному провадженні.	440
Зразок постанови прокурора про знищення матеріалів та носіїв інформації, одержаних під час проведення НС(Р)Д.	442
Критерії допустимості доказів, одержаних в результаті проведення НС(Р)Д.	443
Порядок використання результатів НС(Р)Д у доказуванні.	446
Зразок клопотання про дозвіл на використання результатів НС(Р)Д у іншому кримінальному провадженні.	455
Зразок ухвали слідчого судді про дозвіл на використання матеріалів НС(Р)Д у іншому кримінальному провадженні.	457
Повідомлення осіб, щодо яких проводилися НС(Р)Д.	459
Зразок повідомлення про проведення НС(Р)Д.	461

До читачів

І ще децю я бачив під сонцем: не обов'язково в бігу перемагають швидкі, а в битві – хоробрі, не завжди мудрі мають хліб, а розумні – багатство, як не завжди освічені користуються прихильністю, бо все залежить від часу і випадку.

Екклезіаст 9:11

Шановний читачу!

Негласні слідчі (розшукові) дії не є винаходом ані вітчизняного законодавця, ані правників нашого віку. Зі стародавніх часів негласне одержання інформації, здійснення пошукових заходів, проведення різноманітних «оперативних комбінацій» з метою викриття, перевірки чи введення в оману були одними з найдієвіших засобів спецслужб.

Правова регламентація НС(Р)Д у Кримінальному процесуальному кодексі 2012 року, з розкриттям основних форм негласного збору інформації, стала лише черговим кроком до їх «легалізації» у правовій площині, впровадженням певних «правил гри». Проте методика проведення НС(Р)Д залишається державною таємницею, а тактичні прийоми їх організації і проведення, у своїй більшості, передаються у середовищі оперативних співробітників від одного – іншому.

У виданні, що ви тримаєте в руках, пропонується розглянути НС(Р)Д не лише з точки зору їх правової регламентації, а й досвіду застосування та використання. Досліджено сильні та слабкі місця НС(Р)Д, їх особливості та відмінності, з відкритих джерел наведено інформацію про тактичні прийоми, сучасне обладнання, факти успішного застосування негласних методів та їх важливість для розслідування кримінальних проваджень.

Не завжди проведення НС(Р)Д дає очікуваний результат. Непрогнозованість різноманітних обставин, безліч факторів, що впливають на можливість досягнути поставленої мети, що у більшості не залежать від оперативних співробітників чи слід-

ДО ЧИТАЧІВ

чих, вимагає не лише знань та навичок, а й розвинутої інтуїції, вміння змоделювати найбільш вірогідний розвиток подій, з урахуванням чого обрати необхідну комбінацію НС(Р)Д, що надасть можливість зафіксувати найважливіші обставини злочину. Поряд з цим, знання умов, порядку організації, особливостей проведення, з урахуванням напрацьованого досвіду, безперечно, наблизить до успіху.

«Дорогу здолає той, хто йде». Успіху!

РОЗДІЛ І

Загальні положення про негласні слідчі (розшукові) дії

Глава 1

*Особливості та підстави проведення НС(Р)Д.
Відмінність НС(Р)Д від оперативно-розшукових
та оперативно-технічних заходів*

Доцільність та загрози застосування негласних заходів одержання інформації

Негласне одержання інформації розглядається як одна з найдавніших, ефективних форм доказування, що надає можливість, завдяки фіксуванню на технічні носії, відтворити перед учасниками кримінального процесу аутентичну картину подій, що відбувалися. Без ризиків неправильного сприйняття чи поганої пам'яті, що характерно для свідчень особи, переформатування одержаних відомостей слідчим, яким після сприйняття інформації вона відображається на паперових носіях вже з урахуванням його особистості, власного досвіду, настрою, ставлення до подій. З іншого боку, негласні заходи одержання інформації обмежують гарантовані міжнародними актами та національним законодавством права і свободи людини, відбувається втручання у її приватне життя, таємницю спілкування, порушується недоторканність житла та інші права і свободи, що визначають зміст і спрямованість діяльності держави. При цьому слід пам'ятати, що не завдання кримінального судочинства (викриття осіб, що вчинили кримінальні правопорушення, притягнення їх до кримінальної відповідальності), а саме утвердження і забезпечення прав і свобод людини, – визначено головним обов'язком держави у ст. 3 Конституції України¹.

Тому на відміну від інших слідчих дій особа, яка приймає рішення щодо необхідності та можливості проведення НС(Р)Д, має враховувати не лише інтереси кримінального судочинства, а й обов'язок забезпечити права і свободи людини, зважувати доцільність та наявні ризики, забезпечити баланс таких інтересів та уникати невиправданого обмеження прав і свобод.

---

¹ Конституція України : прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 черв. 1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>.

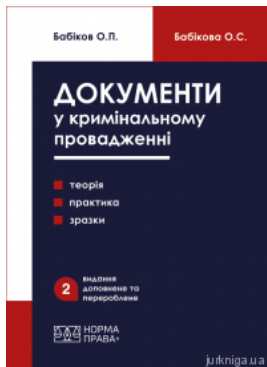
Саме питання досягнення балансу між зазначеними інтересами і становить найбільшу складність в організації та проведенні НС(Р)Д. Відсутність підстав для їх застосування, порушення вимог кримінального процесуального закону щодо винятковості таких заходів, недотримання процедури проведення заходів та збереження одержаної інформації, недотримання умов та обмежень під час контролю за вчиненням злочину є визначальними факторами, що впливають на оцінку одержаних за результатами проведення НС(Р)Д доказів щодо їх допустимості.

Проведення негласних заходів, спрямованих на одержання інформації, і насамперед пов'язаних з втручанням у приватне життя, порушення таємниці спілкування, кореспонденції, недоторканності житла також обумовлює необхідність зважувати ефект від їх застосування у кримінальному судочинстві та можливі загрози зловживань з боку співробітників правоохоронних органів, безпідставного обмеження прав людини і громадянина, використання одержаної інформації не в інтересах забезпечення правопорядку.

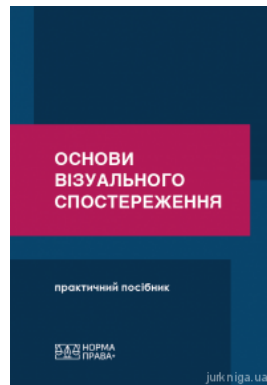
Оцінюючи доцільність та загрози, що виникають внаслідок проведення НС(Р)Д, також необхідно враховувати низку обставин, що вказують на ризики, пов'язані з їх застосуванням.

У першу чергу – щодо винятковості таких заходів. Зважувати доцільність проведення негласних слідчих (розшукових) дій (оперативно-технічних, розвідувальних заходів) у конкретних випадках, прогнозувати, як їх використання впливає на рівень протидії злочинності, наскільки обмеження прав людини під час їх проведення є виправданим, та як у подальшому це вплине на авторитет правоохоронних органів і забезпечення прав людини. Це пов'язано з тим, що надмірне використання правоохоронними органами можливостей НС(Р)Д призводить до втрати громадянами впевненості у забезпеченні їх прав і свобод, «поглиблюється прірва» між державою і суспільством, виникають корупційні ризики щодо використання негласно одержаної інформації про приватне життя не в інтересах кримінального судочинства, а «на замовлення» зацікавлених осіб, використання таких можливостей для протиправного сприяння у конкурентній боротьбі комерційних структур.

Книги, які можуть вас зацікавити

Документи у кримінальному провадженні (теорія, практика застосування, зразки). Видання друге

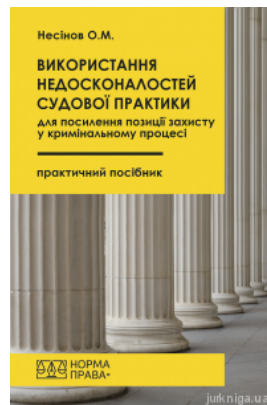
Основи візуального спостереження

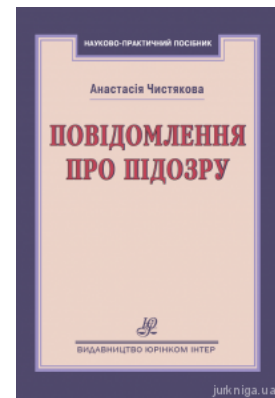
Негласні слідчі (розшукові) дії: науково-практичний коментар глави 21 КПК України з постатейними правовими позиціями Верховного Суду

Кримінальний процесуальний кодекс України

Використання недосконалостей судової практики для посилення позиції захисту у кримінальному процесі

Повідомлення про підозру

Перейти до галузі права
Кримінальне право та процес

[Перейти на сайт](#) →